

Uføretrygden – hvor står vi, og hvor går vi?

Knut Røed

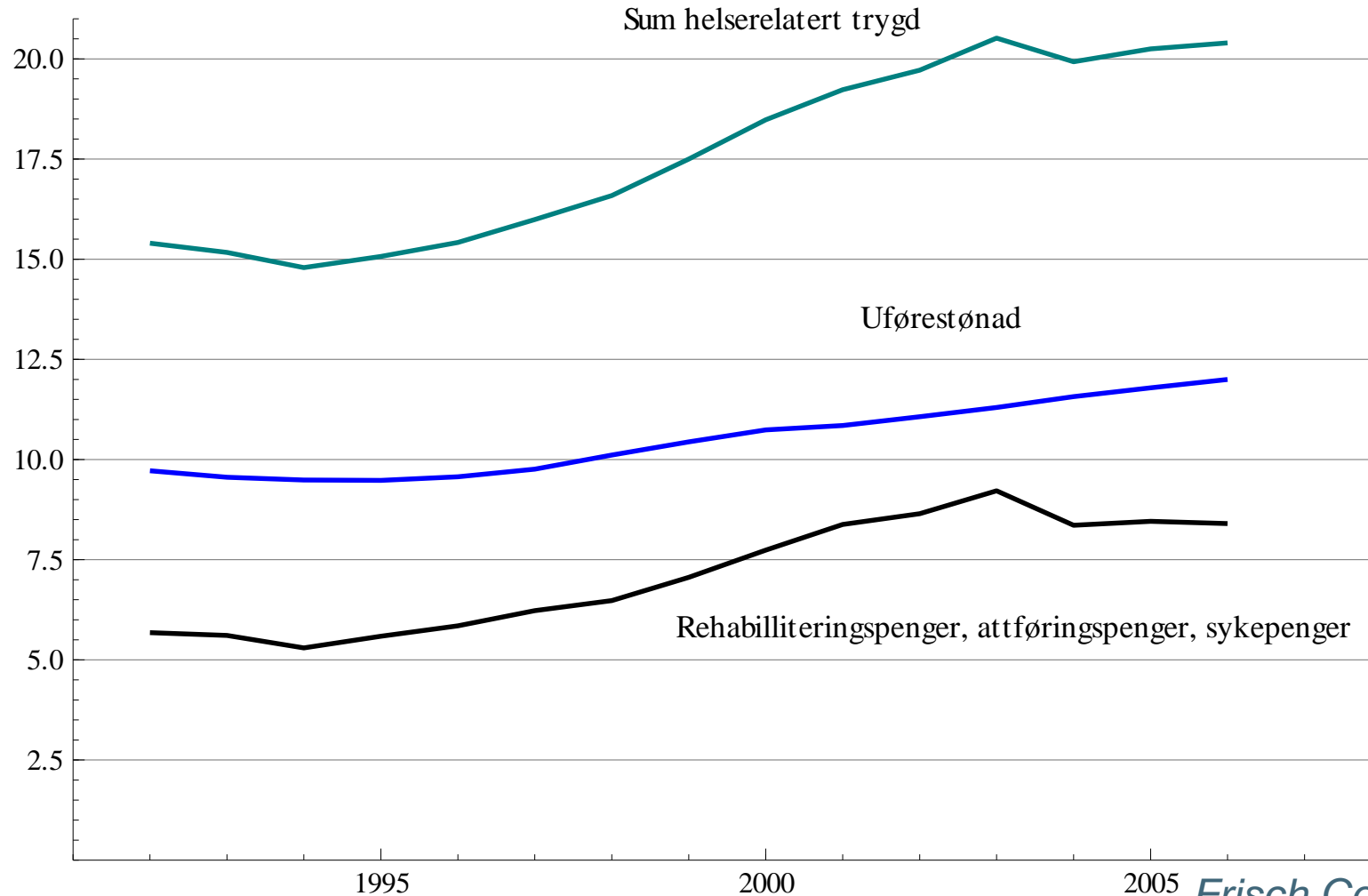
*Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk
forskning*

Ragnar Frisch Centre for Economic Research

www.frisch.uio.no

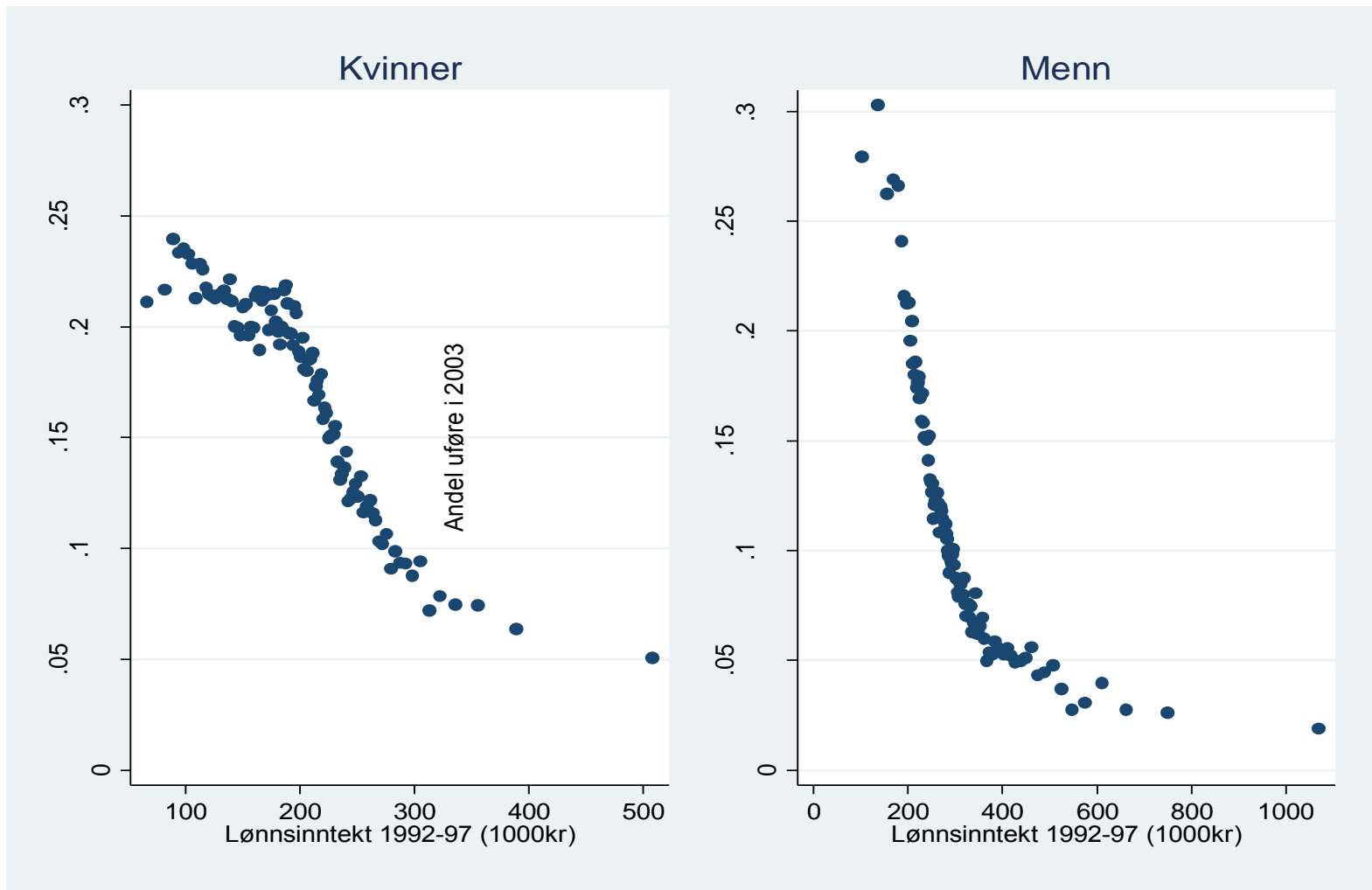
Andel av befolkning med helsereelatert trygdeytelse

(20-66 år, eksklusive studenter)

Uførhet i 2003 etter tidligere inntekt

(Alder 51-66)

Kilde: Bratsberg, Røed, Raaum (2008)

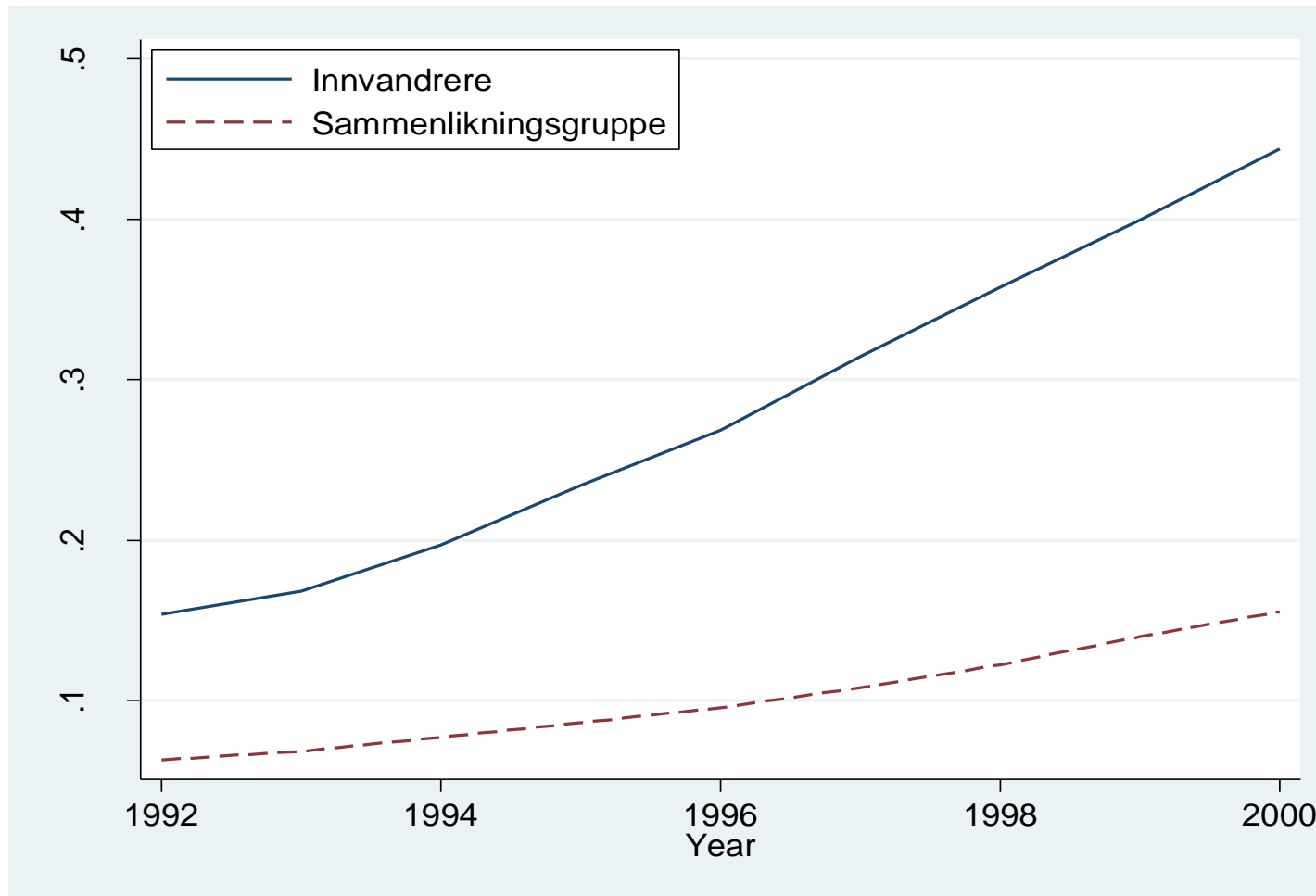
Sortering...

- Det kan være de samme bakenforliggende egenskapene som forårsaker lav inntekt som også forårsaker høy uførerisiko
 - dårlig helse,
 - svak selvkontroll,
 - manglende motivasjon/arbeidsmoral.
- Folk med lav inntekt kan ha tunge og kjedelige jobber med mangelfull kontroll og dårlig arbeidsmiljø.

...eller kausalitet?

- Tendens til at høy uføreytelse relativt til inntektsmulighetene i arbeidslivet gir høy uførerisiko.
- Eksempel: Arbeidsinnvandrere fra ikke-vestlige land med forsørgeransvar.
 - Relativt lav avkastning av arbeid og lite betalt for utdanning fra hjemlandet
 - Høy uføretrygd pga forsørgeransvar for barn og ektefelle.
 - Høy reell kompensasjonsgrad pga muligheten av å anvende trygdeytelser i lavkostland

Uføretrygging over tid – mannlige arbeidsinnvandrere fra Pakistan, India, Marokko, og Tyrkia og norsk sammenlikningsgruppe

Uføretrygd i forhold til inntektpotensial i arbeidsmarkedet

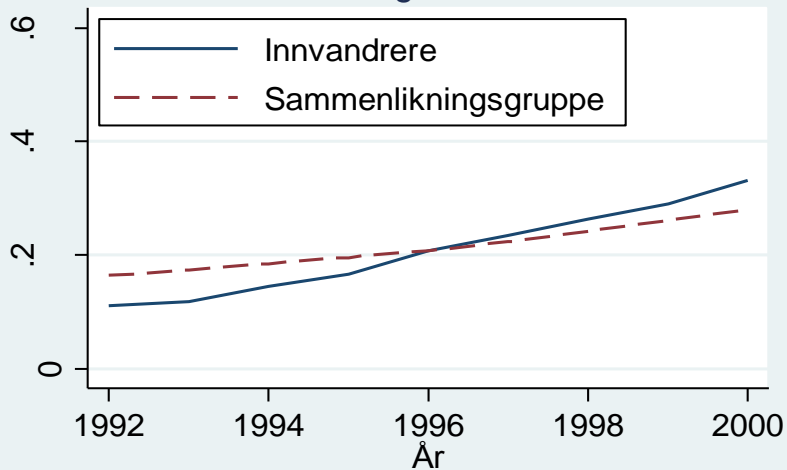
	<u>Innvandrere</u>			<u>Norskfødt sammenlikningsgruppe</u>		
	Beløp (1000 kroner) Gjennom- snitt	Uføretrygd i prosent av inntekt beste 3 år	Prosent- andel med kompensa- sjon over 100%	Beløp (1000 kroner) Gjennom- snitt	Uføretrygd i prosent av inntekt beste 3 år	Prosent- andel med kompensa- sjon over 100%
Alle	159	58,8	4,4	139	54,6	2,5

Uføretrygd i forhold til inntektpotensial i arbeidsmarkedet

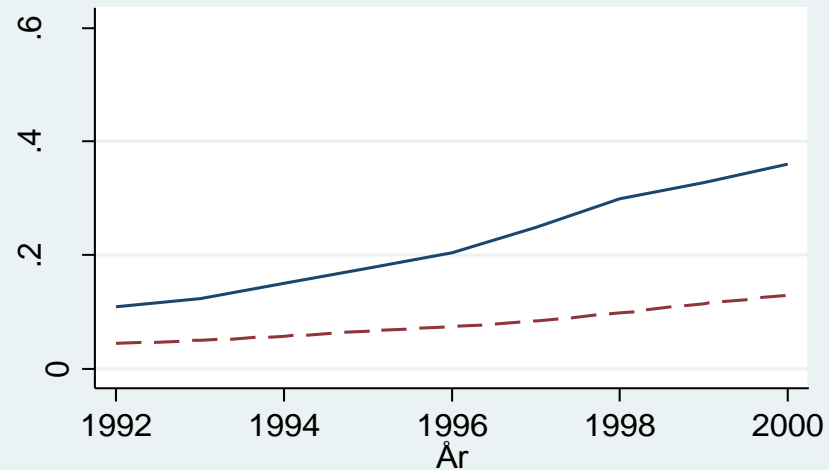
	<u>Innvandrere</u>			<u>Norskfødt sammenlikningsgruppe</u>		
	Beløp (1000 kroner) Gjennom- snitt	Uføretrygd i prosent av inntekt beste 3 år	Prosent- andel med kompensa- sjon over 100%	Beløp (1000 kroner) Gjennom- snitt	Uføretrygd i prosent av inntekt beste 3 år	Prosent- andel med kompensa- sjon over 100%
Alle	159	58,8	4,4	139	54,6	2,5
Etter antall barn 0-18 år 2000:						
0	131	48,9	1,1	138	54,1	2,2
1	149	54,7	2,2	140	55,2	3,2
2	160	60,5	1,9	145	57,4	2,2
3	184	66,9	11,2	144	61,8	6,2
4+	212	77,9	12,1	185	68,7	8,3

Uføretrygd etter antall barn

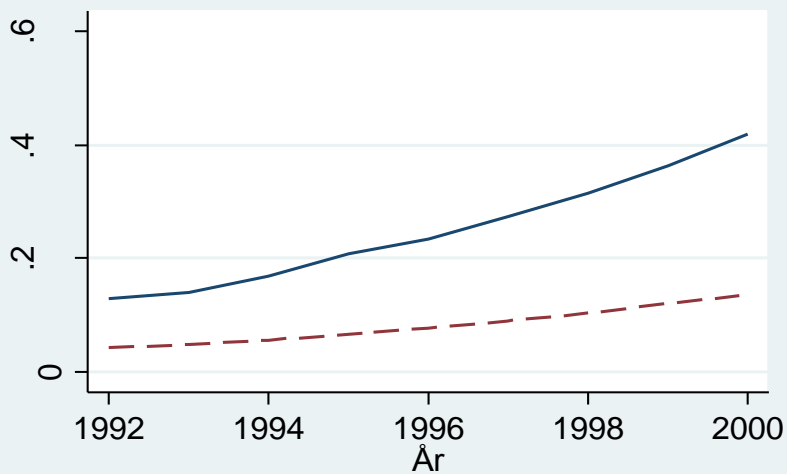
A. Ingen barn

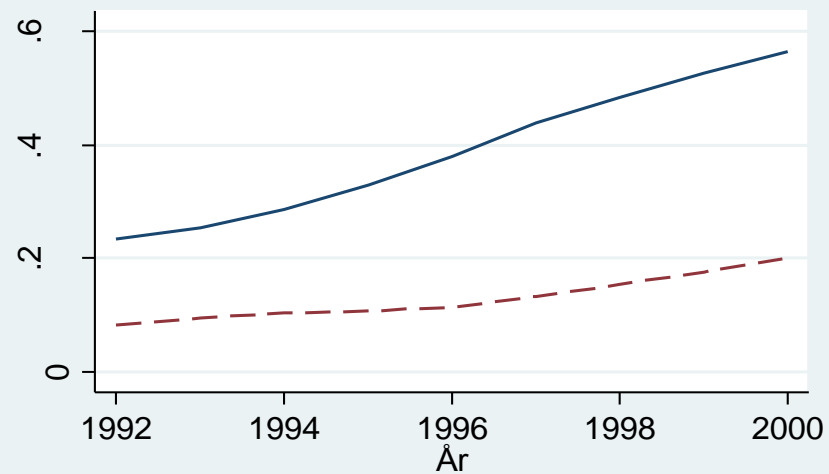
B. 1-2 barn

C. 3-4 barn

D. Mer enn 4 barn

Familiestruktur i innvandrer- og kontrollgruppen

- I den norske kontrollgruppen er det mindre enn 10 prosent av mennene som har minst 4 barn.
 - 20 prosent av de gifte mennene har en ikke-sysselsatt kone.
- Blant innvandrerne i vår studie er det 55 prosent av mennene som har minst 4 barn.
 - 70 prosent av de gifte mennene har en ikke-sysselsatt kone.

Dilemmaet:

- Vi vil ha et sosialt forsikringssystem som *avverger fattigdom*. Det betyr at også de som ikke arbeider – og deres barn – må sikres en anstendig inntekt.
- Samtidig må det *lønne seg (nok) å arbeide* – også for dem som har utsikt til nokså dårlig betalte jobber.
 - Mer enn halvparten (53%) av personene på tidsbegrenset uførestønad *ønsker ikke* arbeid (AKU, 2. kv. 2009)
 - Mer enn to tredeler (69%) av uførepensjonistene *ønsker ikke* arbeid

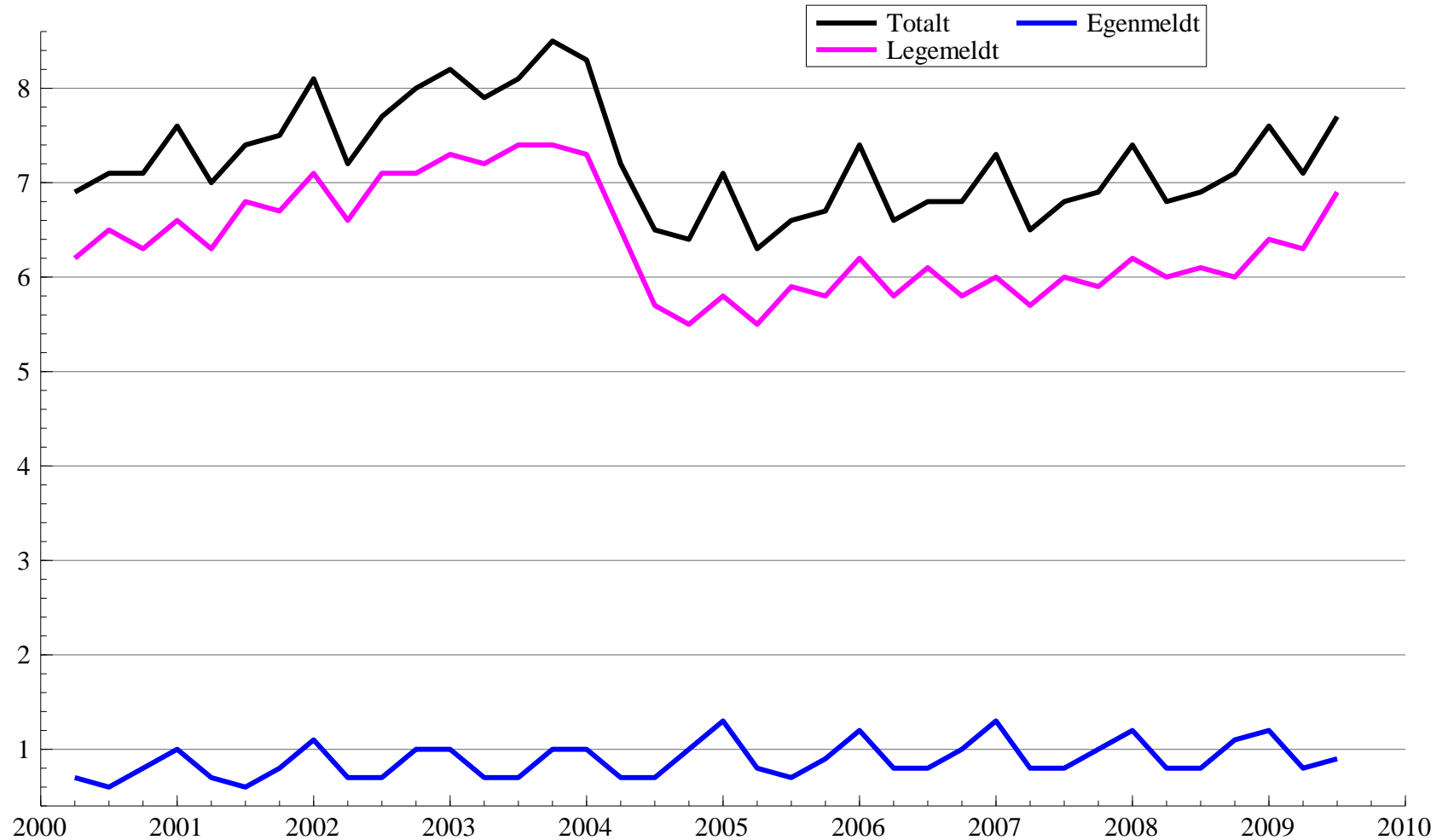
”Deltakelsessikring” framfor inntektssikring?

- En løsning på dilemmaet kan være å fortsette utviklingen mot et mer *aktivitetsorientert* sosialt forsikringssystem, dvs. et system der det både er en rett og en plikt å utnytte den arbeidsevne man har (igjen).
 - For dem som *er motivert* for å komme seg tilbake til arbeidslivet er deltakelsessikring en bedre løsning enn inntektssikring.
 - For dem som i utgangspunktet *ikke er motiverte* for å komme seg tilbake i jobb vil tapet av fritid virke motiverende – *fritids- og turismeelementene reduseres*.

Syk ≠ Arbeidsufør

- Ny IA-avtale tar sikte på å bryte "automatikken" i at sykdom tilsier sykefravær og arbeidsuførhet.
- Svært få sykdommer innebærer 100% arbeidsuførhet over lang tid.
 - Sykefravær skal normalt være gradert.
 - Tilretteleggingsplikt for arbeidsgivere.
 - Medvirkningsplikt for arbeidstakere.

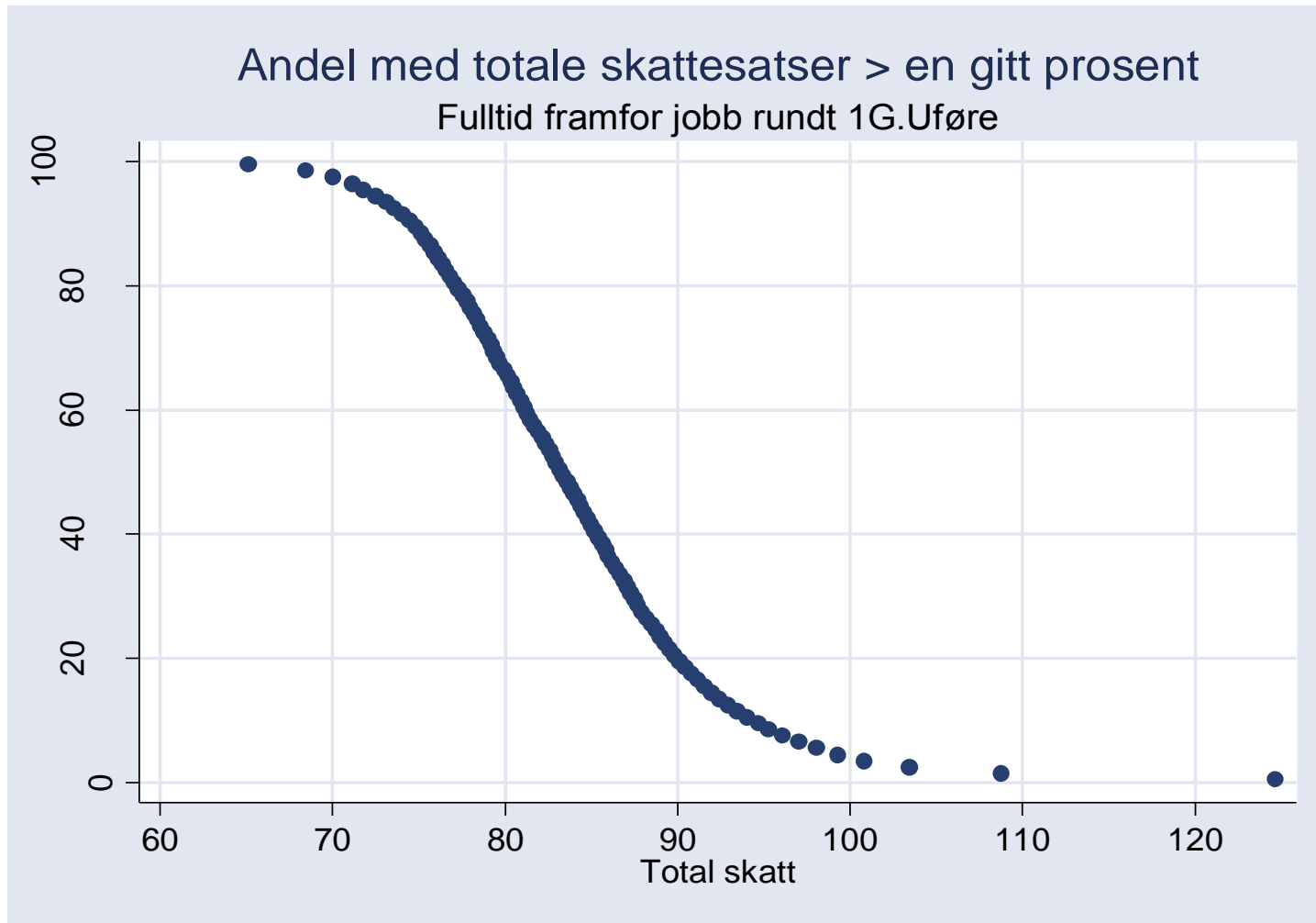
Aktivitetskrav for langtidsykemeldte 2004

9% *helt* uføre?

- Antallet uføre i Norge nærmer seg 350.000, dvs. 11 prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder. For 80 prosent av disse er uføregraden fastsatt til *100 prosent!*
- En graderingsreform også av uføretrygden?
 - TULT (tidsubegrenset lønnstilskudd)
 - Oppbygging av et skjermet arbeidsmarked
- Eller friinntekt ved siden av uføretrygd?

Total skatt for uføre ved fulltid framfor 1G

Kilde: Fevang, Nordberg, og Røed
(2005)

Framtidas uføretrygd:

Fra inntektssikring til
deltakelsessikring?